

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΥΨΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ
Ε/ΚΥΠΡΙΩΝ ΣΤΑ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις 23 Απριλίου 2003 το κατοχικό καθεστώς επέτρεψε για πρώτη φορά τη μαζική είσοδο Ε/Κυπρίων στις κατεχόμενες περιοχές. Έκτοτε και μέχρι την 4^η Μαΐου είχαν γίνει 200 χιλιάδες περίπου επισκέψεις Ε/Κυπρίων στα κατεχόμενα.

Η Κεντρική Τράπεζα ζήτησε από το Κέντρο Ερευνών του Cyprus College να διεξάγει δειγματοληπτική έρευνα κατά το διάστημα 2- 4 Μαΐου για να προσδιορίσει:

- Το ύψος των δαπανών Ε/Κυπρίων στις κατεχόμενες περιοχές
- Την κατανομή των δαπανών αυτών σε κατηγορίες
- Την πρόθεση επανάληψης των επισκέψεων στο άμεσο μέλλον

2. ΜΕΘΟΛΟΓΙΑ

Τα βασικά στοιχεία που συνθέτουν την ταυτότητα της έρευνας αυτής είναι τα εξής:

- **Μέθοδος επιλογής δείγματος:**

Τυχαία συστηματική δειγματοληψία

- **Τρόπος συλλογής στοιχείων:**

Προσωπικές συνεντεύξεις με βάση δομημένο ερωτηματολόγιο

- **Τόπος συλλογής των στοιχείων:**

Τα σημεία εξόδου των Ε/Κυπρίων στη Λευκωσία και το Πέραμος

- **Δείγμα:**

Συνελέγησαν στοιχεία για τις δαπάνες 1847 Ελληνοκυπρίων οι οποίοι ταξίδευσαν στις τουρκοκρατούμενες περιοχές σε 504 ομάδες εκ των οποίων 218 χρησιμοποίησαν το δικό τους όχημα και 286 κινήθηκαν πεζοί.

▪ **Δειγματοληπτικό σφάλμα:**

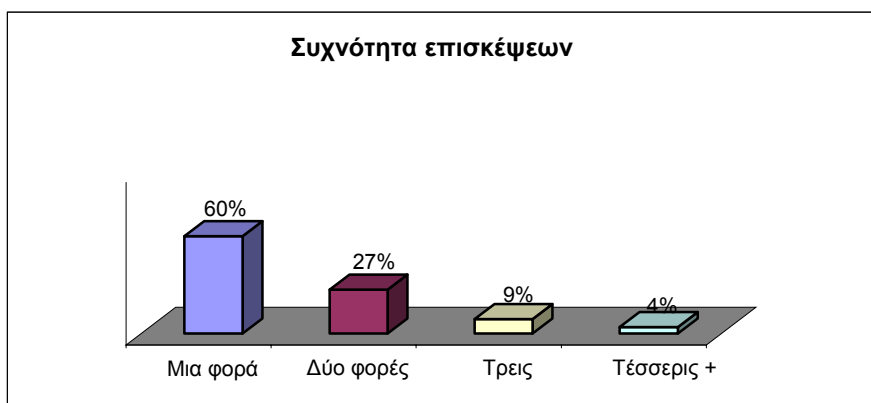
Στο σύνολο του δείγματος, το μέγιστο δειγματοληπτικό σφάλμα, σε επίπεδο εμπιστοσύνης 95%, είναι 2,3%

▪ **Μεθοδολογικοί περιορισμοί:**

Η έρευνα αυτή χρησιμοποιεί στοιχεία που προκύπτουν κατά το διάστημα 2-4 Μαΐου. Με βάση τα στοιχεία αυτά έχουν γίνει υπολογισμοί για τις συνολικές δαπάνες των Ε/Κυπρίων στα κατεχόμενα. Στο βαθμό που η μέση δαπάνη ήταν διαφορετική για τις προηγούμενες μέρες κατά τις οποίες Ε/Κύπριοι εισέρχονταν στα κατεχόμενα (23 Απριλίου ως 1 Μαΐου) είναι δυνατόν να υπάρχει απόκλιση από τα πραγματικά δεδομένα.

3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

3.1 Συχνότητα επισκέψεων

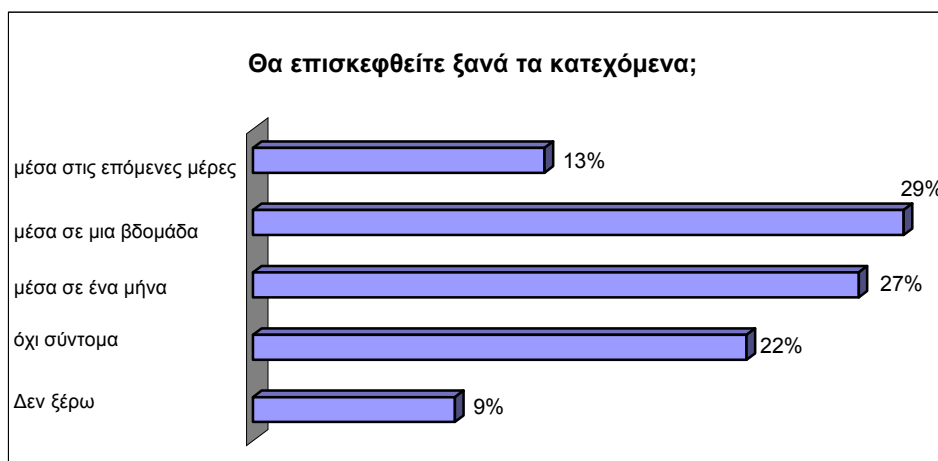

Κατά μέσο η συχνότητα επισκέψεων ήταν 1,59 φορές για όσους έλαβαν μέρος στην έρευνα. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο 60% των περιπτώσεων επρόκειτο για πρώτη επίσκεψη. Το ποσοστό επανειλημμένων επισκέψεων (π.χ. τρεις φορές και άνω) είναι περιορισμένο (13%).

Όπως θα ανέμενε κανείς, οι πρόσφυγες παρουσιάζουν ψηλότερο μέσο όρο επισκέψεων (1,67) έναντι των μη προσφύγων (1,46).

Μια πολύ σημαντική παρατήρηση είναι ότι το ύψος των δαπανών στις οποίες προβαίνουν οι εισερχόμενοι στα κατεχόμενα τείνει να μειώνεται μετά τη δεύτερη επίσκεψη. Αυτοί που επισκέπτονται τα κατεχόμενα για τρίτη και παραπάνω φορές ξοδεύουν εκεί λιγότερα λεφτά. (Λεπτομέρειες για την τάση αυτή παρατίθενται στο κείμενο σε επόμενη σελίδα)

3.2 Πρόθεση για επανάληψη της επίσκεψης στα κατεχόμενα

Ένα σχετικά ψηλό ποσοστό (42%) δήλωσαν ότι θα ξαναεπισκεφτούν τα κατεχόμενα μέσα σε μια βδομάδα. Μάλιστα η πρόθεση αυτή είναι πιο έντονη σε αυτούς που έχουν ήδη επισκεφθεί τρεις φορές και πάνω τα κατεχόμενα.

Όμως πρέπει να τονιστεί ότι:

- αυτοί που επισκέπτονται ήδη συχνά τα κατεχόμενα παρουσιάζουν σχετικά μειωμένη κατά άτομο δαπάνη.
- λόγω του σχετικά ψηλού ποσοστού ατόμων που δε θα επισκεφτεί σύντομα τα κατεχόμενα (31%) η τάση των επισκέψεων θα είναι μειωτική, μόλις εξαντληθεί το «απόθεμα» αυτών που επισκέπτονται τα κατεχόμενα για πρώτη φορά.

Αξίζει επίσης να τονιστεί ότι οι πρόσφυγες δε δηλώνουν τάση να επισκέπτονται τα κατεχόμενα πιο συχνά από τους μη πρόσφυγες.

3.3 Άλλα περιγραφικά στοιχεία:

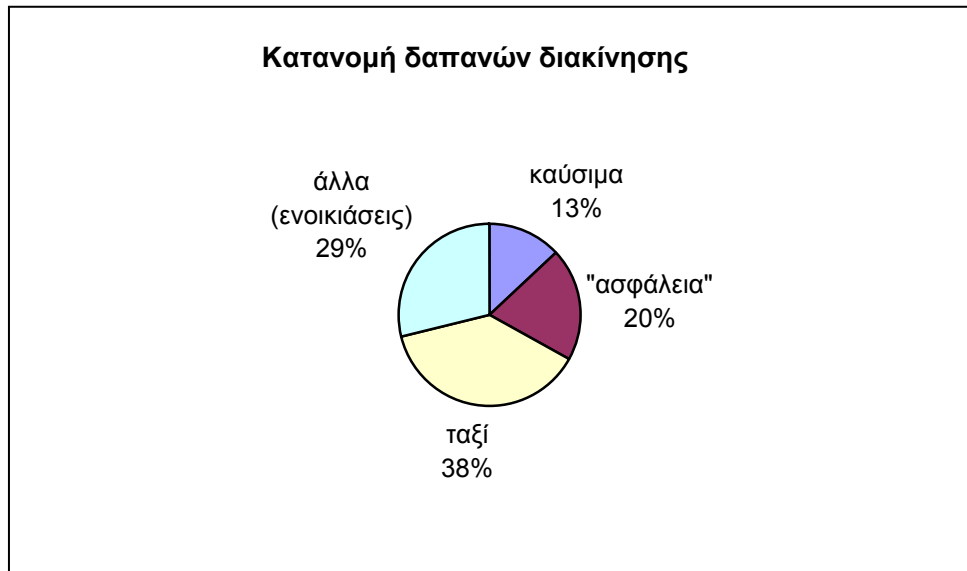
3.3.1 Οι Ελληνοκύπριοι επισκέπτονται τα κατεχόμενα σε ομάδες οι οποίες κατά μέσο όρο απαρτίζονται από 3,66 άτομα. Ταξιδεύουν κυρίως σε ομάδες 2-6 ατόμων.

3.3.2 Κατά μέσο όρο, παραμένουν στις κατεχόμενες περιοχές 7 και μισή ώρες, ενώ ένας περίπου στους εκατό διανυκτερεύει στα κατεχόμενα. (Από τις 504 ομάδες για τις οποίες συνελέγησαν στοιχεία, μόνο οι πέντε διανυκτέρευσαν στα κατεχόμενα. Το ποσοστό αυτό είναι πολύ πιο χαμηλό από τους ισχυρισμούς που έχουν προβληθεί σε διάφορα δημοσιεύματα, κυρίως του Τ/κυπριακού τύπου).

3.4 Ύψος και κατανομή δαπανών

3.4.1 Δαπάνες διακίνησης:

Οι δαπάνες για διακίνηση αντιπροσωπεύουν περίπου το ήμισυ των συνολικών δαπανών των επισκεπτών στα κατεχόμενα και κατανέμονται ως εξής.

3.4.1.1 Ασφάλεια αυτοκινήτου:

Όσοι χρησιμοποίησαν δικό τους όχημα για να εισέλθουν στα κατεχόμενα ήταν υποχρεωμένοι να πληρώσουν «ασφάλεια». Η κατά κεφαλή δαπάνη για τις «ασφάλειες» αυτές ήταν £2,66 για όσους κινήθηκαν με τα δικά τους οχήματα. Στο σύνολο όλων των επισκεπτών (συμπεριλαμβανομένων και των πεζών) η μέση δαπάνη για τις «ασφάλειες» ήταν £1,15. Το ποσό αυτό αντιπροσωπεύει το 10,2% των συνολικών δαπανών των Ε/Κυπρίων στα κατεχόμενα. Δηλαδή, για κάθε δέκα λίρες που ξοδεύουν στα κατεχόμενα η μια λίρα πάει σε «ασφάλεια» αυτοκινήτου.

Γνωρίζουμε επίσης με βάση τον πραγματικό αριθμό οχημάτων που πέρασαν στα κατεχόμενα από τις 23 Απριλίου μέχρι την Κυριακή 4 Μαΐου (περίπου 37,000) και μια μέση τιμή επιβάρυνσης για «ασφάλεια» £6.5 ανά όχημα, ότι το πραγματικό κόστος ανήλθε γύρω στις £240.000.

3.4.1.2 Δαπάνες ταξί:

Οι δαπάνες για ταξί ήταν κατά μέσο όρο £9.05 κατά άτομο για όσους χρησιμοποίησαν ταξί και £2.17 λίρες στη συνολική μέση δαπάνη όλων των επισκεπτών (19,3% των συνολικών δαπανών που έγιναν στα κατεχόμενα). Μπορεί να υπολογιστεί ότι μέχρι την Κυριακή 4 Μαΐου είχαν πληρωθεί για ταξί στα κατεχόμενα £434.000 σε 12 μέρες.

3.4.1.3 Αγορά καυσίμων:

Από τις 218 ομάδες που μετέβησαν στα κατεχόμενα με δικό τους όχημα οι 135 (61,9%) αγόρασαν καύσιμα από εκεί. Το μέσο κόστος αγοράς καυσίμων κατά ομάδα ήταν 10 λίρες περίπου. Κατά άτομο η δαπάνη αυτή ήταν £2,89 για όσους αγόρασαν καύσιμα και £0.77 στο σύνολο των επισκεπτών.

Εφαρμοζόμενη η πληροφορία αυτή στο σύνολο των επισκεπτών στα κατεχόμενα (από 23/4 μέχρι 4/5) δίνει μια συνολική δαπάνη για αγορά καυσίμων της τάξης των £154.000)

Από την κατηγοριοποίηση των δαπανών για καύσιμα προκύπτει ότι ένα ποσοστό ομάδων επισκεπτών (22% όσων αγόρασαν καύσιμα) αγόρασε εκεί καύσιμα με δαπάνη των £15 και άνω. Τούτο υπονοεί ότι τα άτομα αυτά πιθανόν να εκμεταλλεύονται τη διαφορά τιμής στα καύσιμα μεταξύ των ελεύθερων και κατεχόμενων περιοχών. Πρόκειται δυνητικά για ένα επικίνδυνο για την οικονομία μας φαινόμενο.

Δαπάνες ανά ομάδα για καύσιμα

£3.00 - £9.00	42%
£10.00 - £14.00	36%
£15.00 - £29.00	7%

3.4.1.4 Άλλες δαπάνες για διακίνηση (ενοικίαση αυτοκινήτου, λεωφορείου, χρήση λεωφορείου)

Εκατόν τριανταπέντε ομάδες επισκεπτών (26,7% στο σύνολο) έκαναν χρήση άλλων μεταφορικών μέσων (ενοικίαση οχήματος ή χρήση λεωφορείων) με μέση δαπάνη £6.42 κατά άτομο και £1.66 στο σύνολο όλων των επισκεπτών. Συνολικά για αυτή τη μορφή δαπάνης ξοδεύτηκαν £332.000 κατά το διάστημα 23/4 – 4/5/2003.

3.4.2 **Δαπάνες για φαγητό και ποτά:**

Εφτά στους δέκα Ε/Κύπριους που επισκέφτηκαν τα κατεχόμενα ξόδεψαν χρήματα για φαγητό και ποτά. Η μέση δαπάνη για τα άτομα αυτά ήταν £5.68. Στο σύνολο των επισκεπτών (συμπεριλαμβανομένων και αυτών που δεν ξόδεψαν χρήματα για φαγητό και ποτά) η μέση δαπάνη ήταν £3.90 ή 34,7% των συνολικών τους εξόδων. Τούτο μεταφράζεται σε πραγματική δαπάνη £780,000 κατά την περίοδο 23/4 – 4/5/2003.

Ύψος δαπανών για φαγητό και ποτά

0	31%
£0.01 - £3.00	19%
£3.01 - £5.00	19%
£5.01 - £10.00	24%
£10.01 +	7%

Γενικά, η κατά κεφαλή δαπάνη για φαγητό και ποτά παρουσιάζεται χαμηλή, αφού μόνο το 7% ξοδεύει πάνω από £10 λίρες.

3.4.3 Δαπάνες για ψώνια:

Ένας στους τρεις περίπου Ε/Κύπριους που μετέβησαν στα κατεχόμενα έκανε κάποιας μορφής ψώνια με μέσο κόστος £3.27. Το μέσο κόστος για ψώνια στο σύνολο των επισκεπτών ήταν £1.13 ή 10.1% των συνολικών δαπανών τους. Τούτο μεταφράζεται σε πραγματική δαπάνη £226.000 για τις δώδεκα μέρες των επισκέψεων (23/4 – 4/5).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η μερίδα ομάδων που έκαναν ψώνια άνω των δέκα λιρών κατά άτομο ήταν πολύ μικρή, μόνο 1,4% του συνόλου.

3.4.4 Δαπάνες για διανυκτερεύσεις, καζίνο και νυκτερινά κέντρα

Πρόκειται για την πιο «ευαίσθητη» κατηγορία δαπανών, λόγω της απάρεσκειας της κοινής γνώμης για τέτοιας μορφής συμπεριφορές. Ως εκ τούτου, τα συλλεχθέντα στοιχεία θα πρέπει να αντιμετωπιστούν με κάποια επιφύλαξη.

3.4.4.1 Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχεία

Μόνο τέσσερις ομάδες Ε/Κυπρίων από τις 504 τις έρευνας έμειναν σε ξενοδοχεία στο ψευδοκράτος με μέση δαπάνη £18.75 ανά άτομο. Στο σύνολο των επισκέψεων η δαπάνη αυτή ήταν £0.15 ή 1.34% του συνόλου των εξόδων στα κατεχόμενα. Το στοιχείο αυτό εξυπονοεί δαπάνη της τάξης των £11.250 στο σύνολο των επισκεπτών κατά το διάστημα 30/4 – 3/5/2003, χρόνο κατά τον οποίο το κατοχικό καθεστώς επέτρεψε τις διανυκτερεύσεις.

3.4.4.2 Καζίνο και νυκτερινά κέντρα

Περίπου 2,5% των εισελθόντων στα κατεχόμενα επισκέφτηκαν καζίνο ή νυκτερινά κέντρα. Η κατά κεφαλή δαπάνη για τα άτομα αυτά ήταν ιδιαίτερα ψηλή, £25.92. Όμως στο σύνολο των επισκεπτών η δαπάνη αυτή ήταν μόνο £0.67 ή 134.000 αναγόμενη στα πραγματικά στοιχεία επισκεπτών κατά τις δώδεκα πρώτες μέρες των επισκέψεων στα κατεχόμενα.

3.4.5 Άλλες μορφές δαπανών

Στην κατηγορία αυτή καλύπτονται άλλες μορφές δαπανών που δεν συμπεριλαμβάνονται στις πιο κάτω δαπάνες. Πρόκειται κυρίως για προσκυνήματα και είσοδο στο κάστρο της Κερύνειας. Οι δαπάνες αυτές αφορούν το 11,7% των επισκεπτών με μέσο κόστος για αυτούς £3,41 κατά άτομο και μέσο κόστος για το σύνολο των επισκεπτών £0.40 ή £80.000 στο σύνολο των επισκεπτών μέχρι και τις 4/5/2003.

3.5 Μορφή πληρωμών

Σχεδόν σε όλες τις συναλλαγές στις κατεχόμενες περιοχές το νόμισμα που χρησιμοποιήθηκε ήταν η κυπριακή λίρα εκτός μια περίπτωσης στην οποία η ομάδα των Ε/Κυπρίων πλήρωσε σε δολάρια Αμερικής.

Η χρήση πιστωτικών καρτών ήταν περιορισμένη και αφορούσε μόνο το 1,7% των συνολικών εξόδων των επισκεπτών.

3.6 Περίληπτική κατανομή των εξόδων

Κατά μέσο όρο κάθε Ε/Κύπριος ξόδεψε £12 κατά τη διάρκεια της μετάβασης του στα κατεχόμενα. Οι δώδεκα αυτές λίρες κατανεμήθηκαν ως εξής:

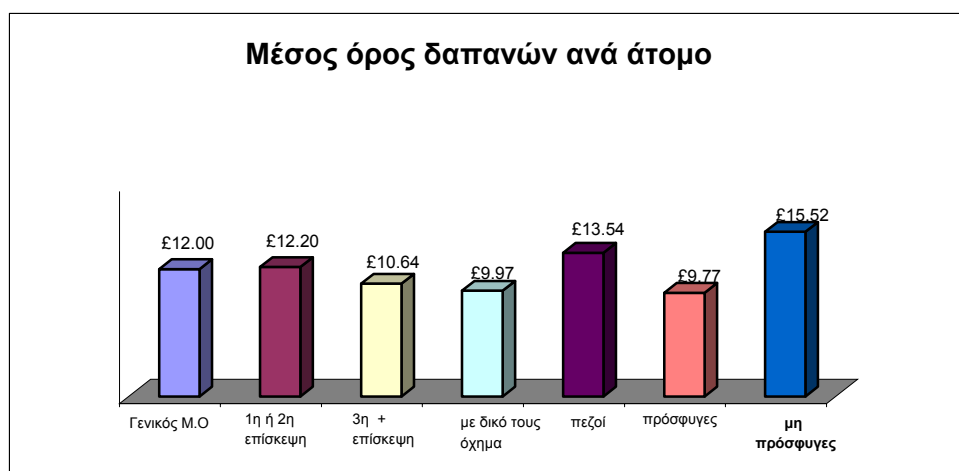
«Ασφάλεια» οχημάτων	£1,15	
Ταξί	£2,17	
Αγορά καυσίμων	£0,77	
Άλλα μεταφορικά (ενοικίαση οχημάτων, χρήση λεωφορείων)	£1,66	(Σύνολο μεταφορικών £5,75)
Φαγητό και ποτά	£3,90	
Ψώνια	£1,13	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχεία	£0,15	
Καζίνο, νυκτερινά κέντρα	£0,67	
Άλλες μορφές δαπανών	£0,40	
ΣΥΝΟΛΟ	<u>£12,00</u>	

Αν εφαρμοστούν τα ευρήματα αυτά στο σύνολο των 200.000 επισκέψεων Ε/Κυπρίων στα κατεχόμενα από τις 23 Απριλίου μέχρι και τις 4 Μαΐου οι πραγματικές δαπάνες που έγιναν είναι οι εξής:

«Ασφάλεια» οχημάτων	£240,000	
Ταξί	£430,000	
Αγορά καυσίμων	£154,000	
Άλλα μεταφορικά (ενοικίαση οχημάτων, χρήση λεωφορείων)	£332,000	
Φαγητό και ποτά	£780,000	
Ψώνια	£226,000	
Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχεία	£11,250	
Καζίνο, νυκτερινά κέντρα	£134,000	
Άλλες μορφές δαπανών	£80,000	
ΣΥΝΟΛΟ	<u>£2.391,250</u>	

3.6.1 Δαπάνες κατά κατηγορία επισκεπτών

- Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, όσοι εισέρχονται στα κατεχόμενα για τρίτη φορά ή και περισσότερο τείνουν να μειώνουν ελαφρώς τις δαπάνες τους αντί να τις αυξάνουν.
- Όσοι μεταβαίνουν στα κατεχόμενα με δικό τους όχημα προβαίνουν σε αισθητά μικρότερες δαπάνες (£9,97 ανά άτομο) σε σύγκριση με αυτούς που εισέρχονται στα κατεχόμενα πεζοί. (£13,54 μέση ατομική δαπάνη).
- Οι πρόσφυγες ξοδεύουν αισθητά λιγότερα χρήματα στα κατεχόμενα (£9,77 το άτομο) σε σύγκριση με τους μη πρόσφυγες (£15,52 το άτομο). Πρόκειται για πολύ σημαντικό εύρημα το οποίο δεν εξηγείται από τυχόν διαφορά στο διαθέσιμο εισόδημα μεταξύ προσφύγων και μη προσφύγων.

4. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

- Σύμφωνα με την έρευνα, οι Ε/Κύπριοι που μεταβαίνουν στα κατεχόμενα ξοδεύουν κατά μέσο όρο £12 ο καθένας. Με βάση αυτό το στοιχείο μπορεί να υπολογιστεί ότι η συνολική δαπάνη για το διάστημα 23 Απριλίου – 4 Μαΐου ήταν £2.400,000. Κατά μέσο όρο δαπανούνται στα κατεχόμενα £200.000 την ημέρα.

Πρόκειται για σημαντικό ποσοστό, τουλάχιστον για την οικονομία των κατεχομένων της οποίας το μέγεθος είναι το 1/12 της οικονομίας των ελευθέρων περιοχών.

- Οι μισές περίπου δαπάνες των Ε/Κυπρίων αφορούν τη διακίνηση τους («ασφάλεια», ταξί, ενοικιάσεις οχημάτων, καύσιμα). Οι Ε/Κύπριοι υπήρξαν φειδωλοί στις δαπάνες τους για φαγητό και ψώνια, ενώ οι δαπάνες για διανυκτερεύσεις και καζίνο είναι ελάχιστες.

Το γεγονός ότι σημαντικό μέρος των δαπανών κατανέμεται σε συγκεκριμένες ομάδες στα κατεχόμενα («ασφαλιστικές εταιρείες», ταξί, ενοικιάσεις αυτοκινήτων) δημιουργεί επιφυλάξεις κατά πόσο τα κεφάλαια που εισρέουν στα κατεχόμενα μπορούν να τονώσουν την οικονομία τους ορθολογιστικά. Από την άλλη όμως, πρέπει να τονιστεί ότι ο αριθμός των Ε/Κυπρίων που επισκέφθηκαν τα κατεχόμενα τις μέρες αυτές είναι ίσος με τον αριθμό των τουριστών που δέχεται το ψευδοκράτος ολόχρονα.

- Με βάση τα στοιχεία της έρευνας, μπορεί κάποιος να υποθέσει ότι το φαινόμενο των επισκέψεων στα κατεχόμενα θα τείνει να αμβλύνεται. Ένας σημαντικός αριθμός Ε/Κυπρίων δηλώνει ότι δεν έχει πρόθεση να ξαναεπισκεφτεί τα κατεχόμενα σύντομα, ενώ παρατηρείται ότι μετά τη δεύτερη επίσκεψη τα άτομα που μεταβαίνουν εκεί ξανά μειώνουν αντί να αυξάνουν τις δαπάνες τους. Επίσης, το φαινόμενο των διανυκτερεύσεων και της εισόδου στα καζίνο παραμένει περιθωριακό. Βεβαίως, ο προσδιορισμός μελλοντικών τάσεων είναι εξαιρετικά δύσκολος, καθώς τα δεδομένα μπορούν να αλλάξουν ξαφνικά και απρόσμενα.
- Υπάρχουν δυνητικά ορισμένα επικίνδυνα φαινόμενα όπως προκύπτουν από την ανάλυση των ευρημάτων της έρευνας. Το πρώτο αφορά την αγορά καυσίμων από τα κατεχόμενα λόγω της διαφοράς στη τιμή από τις ελεύθερες περιοχές. Το φαινόμενο αυτό παραμένει σε συνθήκες «φορολογικού ανταγωνισμού» και μπορεί κάλλιστα να επεκταθεί σε λαθρεμπόριο προϊόντων τα οποία τυγχάνουν δασμολογικής επιβάρυνσης στις ελεύθερες περιοχές (π.χ. τσιγάρα και ποτά). Σημειώνεται επίσης ότι η επιβάρυνση του 15% του ΦΠΑ δεν υπάρχει στα κατεχόμενα. Κάτι τέτοιο θα επέφερε αποσταθεροποιητικές επιπτώσεις στην οικονομία των ελευθέρων περιοχών και στα δημοσιονομικά έσοδα. Το δεύτερο σημείο προβληματισμού αφορά μια μικρή μειοψηφία Ε/Κυπρίων, γύρω στο 2% οι οποίοι επισκέπτονται καζίνο και νυκτερινά κέντρα, προβαίνοντας σε ειδικότερα υψηλές κατά άτομο δαπάνες.